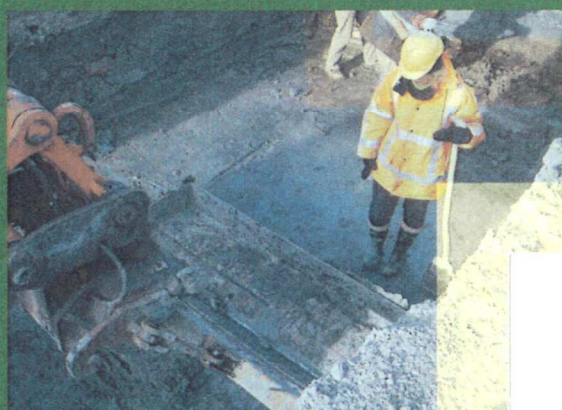

archeologisch onderzoeks- en adviesbureau

de steekproef^{bv}

Smilde, Menneweg (Dr.)

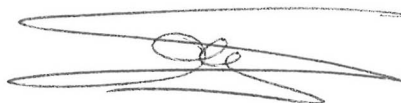
Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2008-05/06

*Smilde, Menneweg (Dr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
dhr. S. Veenstra

Steekproefrapport 2008-05/06
ISSN 1871-269X
auteur: drs. J.M.G. Bongers
senior archeoloog: drs. E. Schrijer

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef b.v., tenzij anders vermeld.

© De Steekproef b.v., Zuidhorn, mei 2008

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef b.v. aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef b.v.
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

telefoon
fax
internet
e-mail
kvk

050 - 5779784
050 - 5779786
www.desteekproef.nl
info@desteekproef.nl
02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01).....	1
1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02).....	2
1.3 Administratieve gegevens.....	2
2. Bureauonderzoek.....	3
2.1 Bronnen.....	3
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04).....	3
2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04).....	5
2.4 Historische Geografie (KNA 3.1 LS03).....	6
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05).....	7
3. Veldonderzoek.....	8
3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01, VS02, VS03).....	8
3.2 Resultaten veldonderzoek.....	9
4. Conclusies en advies.....	10

Appendix: - archeologische periodes	
- archeokaart	
- boorstaten	
- laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard	
Boorbeschrijvingsmethode	

Samenvatting

In verband met geplande nieuwbouw van een stal en een woning heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaats gevonden aan de Menneweg te Smilde, gemeente Midden-Drenthe. Bij de woningbouw zullen graafwerkzaamheden plaats vinden. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die door de graafwerkzaamheden bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Bij het veldonderzoek zijn zes boringen geplaatst en heeft een veldkartering plaats gevonden om de gaafheid van de bodem te bepalen en om archeologische indicatoren op te sporen.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat de zuidelijke helft van onderzoeksgebied deel uit maakt van een dekzandrug. Deze is voldoende (lang) droog geweest voor podzolering. In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich verblijfplaatsen uit Paleolithicum en Mesolithicum.

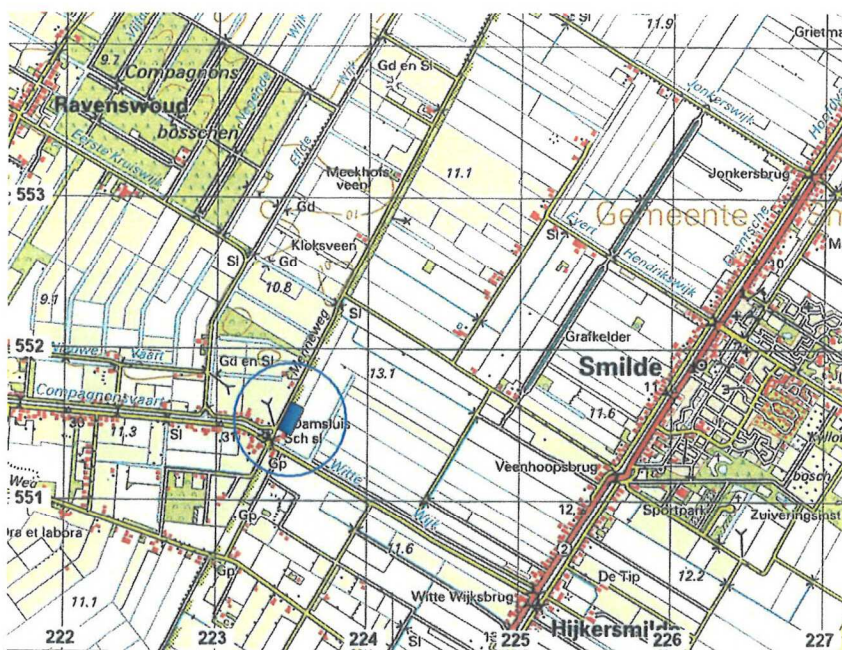
Uit het veldonderzoek blijkt dat de kwaliteit van de bodem matig is. Daardoor kunnen van eventuele archeologische grondsporen hooguit de diepere delen nog aanwezig zijn. Daarnaast zijn geen archeologische indicatoren gevonden waardoor aanwijzingen voor vondstlagen of grondsporen ontbreken. Het advies luidt dat geen nader onderzoek nodig is.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01)

In opdracht van dhr. S. Veenstra is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd in het plangebied aan de Menneweg te Smilde, gemeente Midden-Drenthe. De aanleiding voor het onderzoek is geplande nieuwbouw van een woning en een schuur. De hiermee gepaard gaande graafwerkzaamheden kunnen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch geografische, archeologische en historisch geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe is gezocht naar archeologische indicatoren en is bepaald wat de gaafheid van de bodem is.

Figuur 1: Smilde op de topografische kaart 1:50.000. Het onderzoeksgebied aan de Menneweg is het blauwe vlak binnen de cirkel.

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02)

Het onderzoeksgebied ligt drie kilometer ten westen van Smilde. Noordwestelijk langs het gebied loopt de Menneweg. Deze vormt de grens tussen Drenthe en Friesland. Tijdens het onderzoek was het gebied in gebruik als akker waar kort tevoren maïs was ingezaaid (zie Figuur 2).

1.3 Administratieve gegevens

provincie:	Drenthe
gemeente:	Midden-Drenthe
plaats:	Smilde
toponiem:	Menneweg
bevoegd gezag:	Drents Plateau
opdrachtgever:	dhr. S. Veenstra
oppervlakte:	1,5 hectare
hoogte:	12 meter + NAP
grenscoördinaten:	noord: 223,500 / 551,635
	west: 223,405 / 551,455
	oost: 223,570 / 551,600
	zuid: 223,475 / 551,415
kaartblad:	12C
CIS-code:	28684
beheer documentatie:	Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis, De Steekproef bv en E-depot RACM

Figuur 2: Smilde, Menneweg: onderzoeksgebied gezien vanaf de noordoosthoek in zuidwestelijke richting.

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

Voor het bureauonderzoek zijn onderstaande bronnen gebruikt:

Tabel 2: Beilen, Lieving: geraadpleegde bronnen.

Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. *Archeologie Leidraad* 3. J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

Atlas van Topografische Kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën. Landsmeer 2006/2007.

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 12 West Assen. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1991.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) [ARCHIS].

Fysisch geografische kaart van Drenthe, schaal 1:50.000. Provinciale Planologische Dienst van Drenthe. G. Nijland, R. J. de Lange en J. C. Smittenberg. 1982.

Franse Kaarten van Drenthe en de Noordelijke Kust, 1811-1813. H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen, 2001.

Grote Historische Atlas van Nederland, schaal 1:50.000, deel 2 Noord Nederland 1851-1855. Wolters-Noordhoff. Groningen, 1990.

Grote Historische Topografische Atlas +/- 1898/1928. Drenthe. Schaal 1:25.000. Uitgeverij Nieuwland. Tilburg, 2006.

Grote Provincie Atlas Drenthe, schaal 1:25.000. Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 1992.

Huguenin, de Atlas van. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829. H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen/Veendam, 2005.

Kaarten van Drenthe 1500 – 1900. Heveskes Uitgevers, H.J. Versfelt. Groningen / Veendam, 2004.

Paleogeografische reconstructies van Nederland. Versie 1.0. Nationale Onderzoeksagenda Archeologie. archis.nl/noaa. RACM & TNO, april 2006.

Www.WatWasWaar.nl, Kadastrale Kaarten uit 1832.

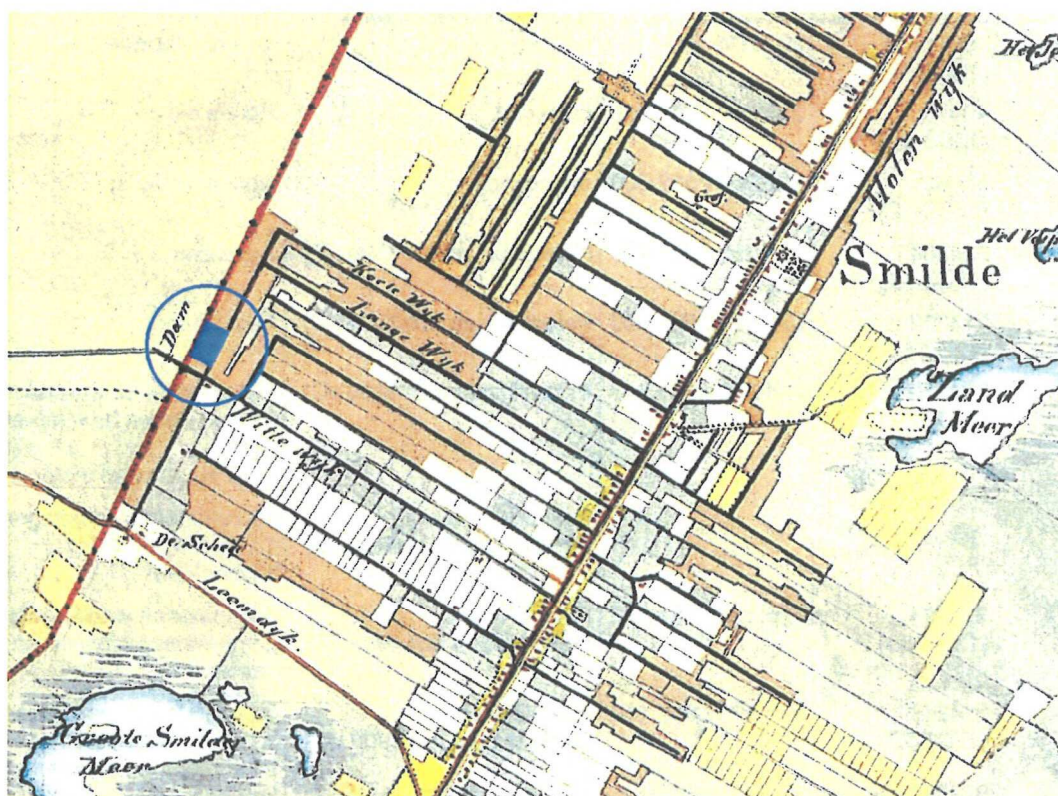
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04)

Volgens de fysische geografische kaart ligt het onderzoeksgebied grotendeels op een dekzandrug (Nr1). Binnen het gebied helt het maaiveld ruim een meter af in noordelijke richting (zie Figuur 3). Op de paleogeografische reconstructies

214221 (12CZ-24)	224,940 / 551,820	Paleolithicum laat (35000 - 8800 vC)	1 vuurstenen kling 2 vuurstenen brokken en kernen
214252 (12CZ-42)	225,320 / 550,980	onbekend	vuursteen
239681 (17AN-50)	225,400 / 549,950	onbekend	1 vuurstenen afslag 3 vuurstenen brokken en kernen 1 verbrand stuk vuursteen

2.4 Historische Geografie (KNA 3.1 LS03)

Het onderzoeksgebied werd begin 19^e eeuw verveend (bron: Franse Kaarten 1811-1813 en Huguenin 1819-1829, zie Figuur 4). Het gebied wordt als akker weergegeven in de 'Grote Historische Atlas van Nederland' uit 1851-1853 en op latere kaarten uit 19^e en 20^e eeuw. Wegen of bebouwing worden op de historische kaarten niet vermeld in het gebied.

Figuur 4: Smilde op een kaart uit 'De Atlas van Huguenin 1819-1829'. Het onderzoeksgebied aan de Menneweg is het blauwe vlak binnen de cirkel. Het gebied wordt verveend.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05)

De zuidelijke helft van het onderzoeksgebied maakt deel uit van een dekzandrug. Deze is voldoende (lang) droog geweest voor podzolering. In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich verblijfplaatsen uit Paleolithicum en Mesolithicum. Mogelijk heeft toen ook bewoning plaats gevonden in het onderzoeksgebied. Daarvoor lijkt de hoge zuidelijke helft het meest geschikt. Van de eventuele bewoning kan bewerkt vuursteen aanwezig zijn. Na het Mesolithicum vernatte de regio dermate dat het overgroeid raakte door een moeras. Daardoor werd het gebied hoogstwaarschijnlijk minder aantrekkelijk als vestigingsplaats en zijn vondsten van na het Mesolithicum (zoals aardewerk of bouw materiaal) onwaarschijnlijk.

Tabel 3: Smilde, Menneweg: specificatie archeologische verwachting.

datering:	Paleolithicum en Mesolithicum
complextypen:	verblijfplaats
omvang:	vanaf enkele meters
diepteligging:	bouwvoor
locatie:	met name zuidelijke helft
uiterlijke kenmerken:	vuursteen
mogelijke verstoringen:	graafwerkzaamheden bij vervening ploegen en egaliseren ten behoeve van akkerbouw

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01, VS02, VS03)

Het veldonderzoek heeft plaats gevonden op 9 mei 2008. Er zijn tien boringen gezet waarmee een boordichtheid van zes boringen per hectare bereikt is. De boringen zijn verdeeld over raaien die een onderlinge afstand hebben van 40 meter. Op de raaien hebben de boringen een afstand van 50 meter (zie Figuur 5). Boringen 9 en 10 wijken licht van dit grid af, omdat ze anders in de sloot waren gekomen.

Figuur 5: Smilde, Menneweg: boorpuntenkaart. Het onderzoeksgebied is weergegeven door een onderbroken rode lijn. De genummerde rode punten geven de ligging van de tien boringen weer.

De boringen zijn verricht met een edelmanboor met een doorsnede van zeven centimeter. De opgeboorde grond is doorzocht op archeologische indicatoren door het te zeven op een zeef met mazen van 4 millimeter. Daarnaast zijn

bepaald: diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) en alle eventuele bijzonderheden. De boringen zijn gezet tot een diepte van 125 cm beneden maaiveld. De boorstaten en laagbeschrijvingen van de boringen zijn opgenomen in de Appendix.

Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De hoogtes van de boringen zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Op het hele terrein heeft een veldkartering plaats gevonden door het te belopen in banen met een onderlinge afstand van vijf meter. De vondstzichtbaarheid was matig, doordat de akker kort tevoren bewerkt was waardoor het oppervlak stoffig was (zie Figuur 2).

3.2 Resultaten veldonderzoek

In het onderzoeksgebied bevindt zich matig fijn dekzand. In het zand zit vrijwel geen grind. Alleen langs de westrand nabij boring 10 is een concentratie (onbewerkt) vuursteen aangetroffen. De zuidhelft van het onderzoeksgebied is gepodzoleerd geweest. Van de podzolbodems zijn de uit- en inspoelingshorizont echter verstoord. Alleen de BC-horizont (overgang inspoelingshorizont B naar ongepodzoleerde zand C) is er nog grotendeels aanwezig. In de noordhelft zijn geen podzolrestanten gevonden. Wel is daar in het ongepodzoleerde zand een tweede B-horizont ontstaan na de vervening. Restanten van de veenbedekking zijn gevonden bij boringen 1, 4, 6 en 7 in de vorm van veenbrokken in de bovengrond.

Door de matige kwaliteit van de bodem zullen eventuele archeologische grondsporen (zoals haardkuilen) sterk zijn aangetast. Alleen de diepere delen van sporen kunnen nog gaaf zijn. Echter aanwijzingen voor dergelijke sporen zijn er niet aangezien geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen, ook niet bij de veldkartering. Wel ligt aan het oppervlak veel afval zoals geglazuurd aardewerk, steengoed, pijpenkopjes, porselein, glas en dergelijke. Zeer waarschijnlijk is het materiaal aangevoerd tijdens de vervening. Schepen brachten gewonnen turf naar de steden, waarna op de terugweg mest met afval werd meegenomen.

4. Conclusies en advies

De zuidelijke helft van onderzoeksgebied Smilde, Menneweg maakt deel uit van een dekzandrug. Deze is voldoende (lang) droog geweest voor podzolering. In de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich verblijfplaatsen uit Paleolithicum en Mesolithicum. Mogelijk heeft toen ook bewoning plaats gevonden in het onderzoeksgebied. Na het Mesolithicum vernatte de regio waardoor moerassen oprukten en het gebied minder aantrekkelijk werd als verblijfplaats.

Bij het veldonderzoek is gebleken dat de kwaliteit van de bodem matig is aangezien alleen de BC-horizont nog aanwezig is. Daardoor kunnen van eventuele archeologische grondsporen hooguit de diepere delen nog aanwezig zijn. Daarnaast zijn geen archeologische indicatoren gevonden waardoor aanwijzingen voor vondstlagen of grondsporen ontbreken.

Op basis van de resultaten achten wij nader onderzoek niet noodzakelijk. Indien bij de graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische waarden worden aangetroffen en / of archeologische vondsten worden gedaan, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen, 0592-305932 / 06-22662601, w.sanden@drentsplateau.nl.

Appendix

Smilde, Menneweg

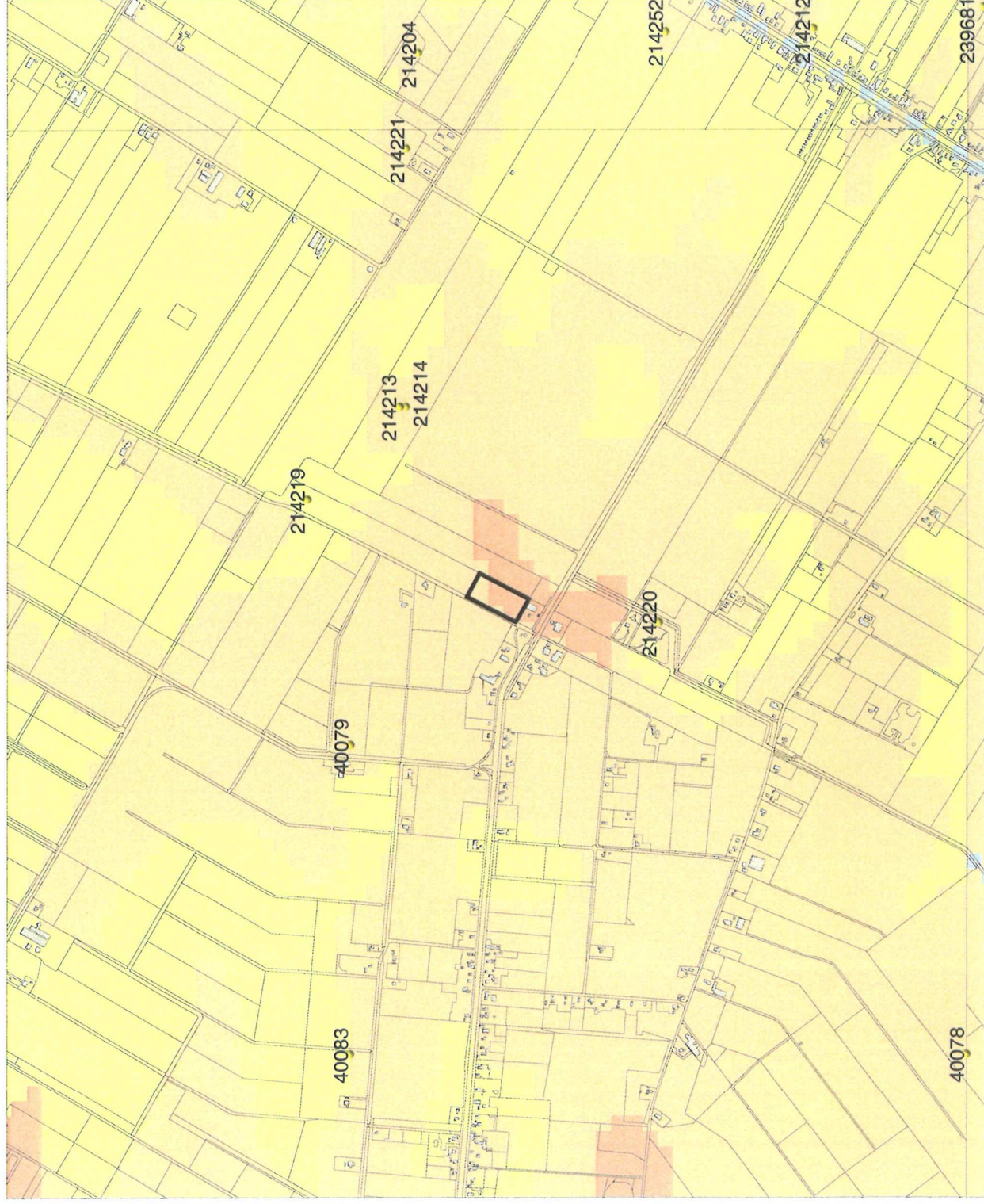
- archeologische periodes
- archeokaart
- boorstaten
- laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Archeologische periodes

Paleolithicum		IJzertijd:	
Paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	IJzertijd vroeg:	800 - 500 vC
Paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	IJzertijd midden:	500 - 250 vC
Paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	IJzertijd laat:	250 - 12 vC
Paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
Paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	Romeinse tijd:	
		Romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
Mesolithicum:		Romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
Mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	Romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
Mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	Romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
Mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	Romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		Romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
Neolithicum:		Romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
Neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	Romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
Neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	Romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
Neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
Neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	Middeleeuwen:	
Neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	Middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
Neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	Middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
Neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	Middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
Neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	Middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
Neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	Middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		Middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
Bronstijd:		Middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
Bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	Middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
Bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
Bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	Nieuwe tijd:	
Bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	Nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
Bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	Nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		Nieuwe tijd C:	1.850 – heden

Archeokaart Smilde, Menneweg

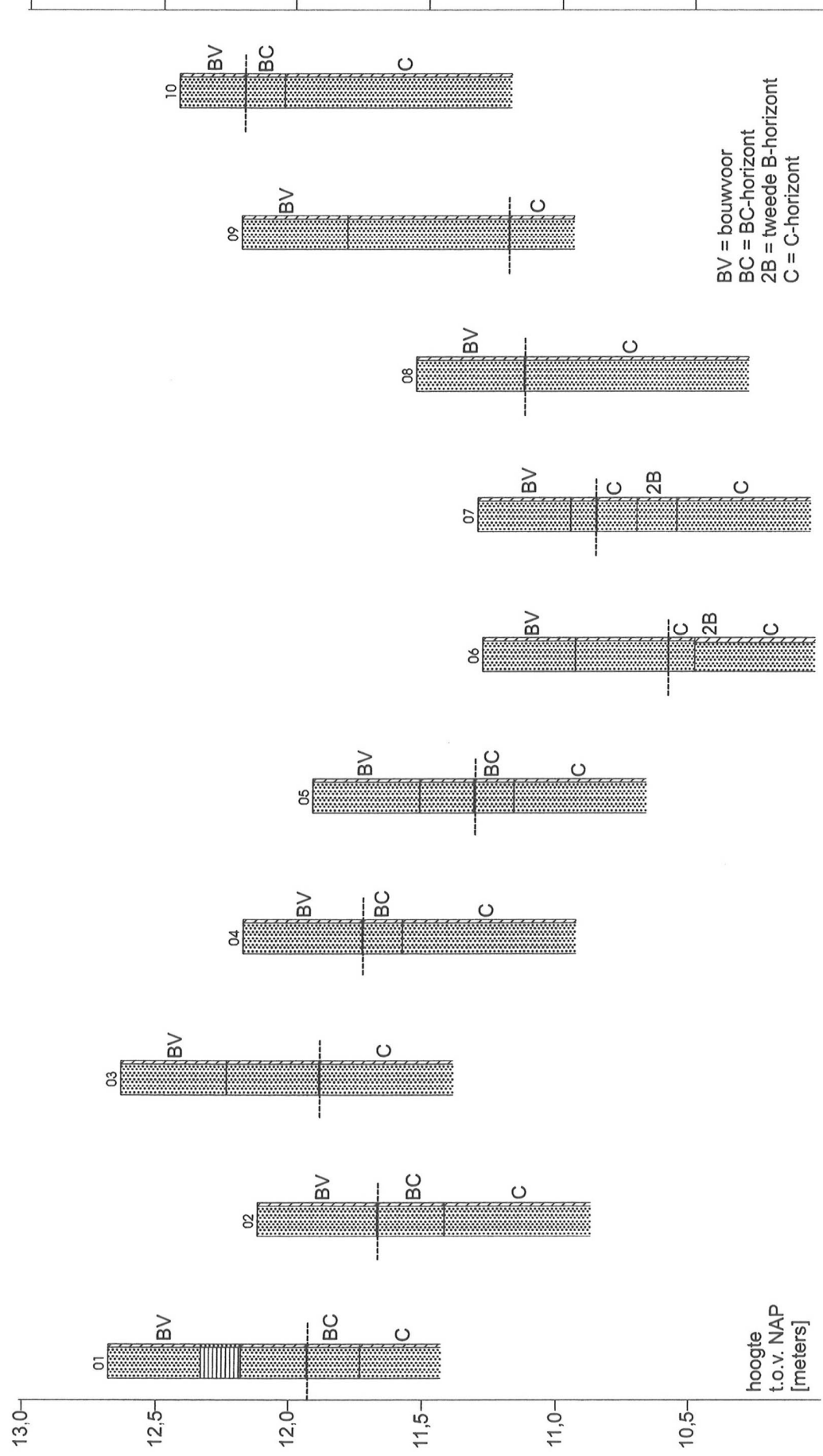
Bekende en verwachte archeologische waarden volgens ARCHIS

Archis2

Appendix Smilde, Menneweg: boorstaten

Smilde, Menneweg: laagbeschrijvingen boringen

01

X-coördinaat (m) : 223420
Y-coördinaat (m) : 551450
Maaiveld (cm) : 1268

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 35	zand zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
35 - 50	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: sterk amorf, omgewerkte grond
50 - 75	zand zwak siltig, mix, omgewerkte grond
75 - 95	zand zwak siltig, 10yr4/4, BC-horizont
95 - 125	zand zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

02

X-coördinaat (m) : 223460
Y-coördinaat (m) : 551525
Maaiveld (cm) : 1212

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 45	zand zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
45 - 70	zand zwak siltig, 10yr4/4, BC-horizont
70 - 125	zand zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

03

X-coördinaat (m) : 223460
Y-coördinaat (m) : 551475
Maaiveld (cm) : 1264

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 40	zand zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
40 - 75	zand zwak siltig, mix, omgewerkte grond
75 - 125	zand zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

04

X-coördinaat (m) : 223500
Y-coördinaat (m) : 551500
Maaiveld (cm) : 1218

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 45	zand zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor, Opm.: Veenbrokken
45 - 60	zand zwak siltig, 10yr4/4, C-horizont
60 - 125	zand zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

05

X-coördinaat (m) : 223500
Y-coördinaat (m) : 551550
Maaiveld (cm) : 1192

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 40	zand zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
40 - 60	zand zwak siltig, mix, omgewerkte grond
60 - 75	zand zwak siltig, 10yr4/4, BC-horizont
75 - 125	zand zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

Smilde, Menneweg: laagbeschrijvingen boringen

06

X-coördinaat (m) : 223500
Y-coördinaat (m) : 551600
Maaiveld (cm) : 1129

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 35	zand	zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
35 - 70	zand	zwak siltig, mix, omgewerkte grond, Opm.: Veenbrokken
70 - 80	zand	zwak siltig, 10YR5/6, C-horizont
80 - 100	zand	zwak siltig, 10yr4/4, B-horizont, Opm.: TweedeB-horizont
100 - 125	zand	matig siltig, 2,5y5/3, C-horizont

07

X-coördinaat (m) : 223540
Y-coördinaat (m) : 551625
Maaiveld (cm) : 1131

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 35	zand	zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
35 - 45	zand	zwak siltig, 10yr5/6, omgewerkte grond, Opm.: Veenbrokken
45 - 60	zand	zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont
60 - 75	zand	zwak siltig, 10yr4/4, B-horizont, Opm.: TweedeB-horizont
75 - 125	zand	zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

08

X-coördinaat (m) : 223540
Y-coördinaat (m) : 551575
Maaiveld (cm) : 1154

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 40	zand	zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
40 - 125	zand	zwak siltig, 10yr5/6, leemlagen, C-horizont

09

X-coördinaat (m) : 223475
Y-coördinaat (m) : 551432
Maaiveld (cm) : 1220

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 40	zand	zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
40 - 100	zand	zwak siltig, mix, omgewerkte grond
100 - 125	zand	zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

10

X-coördinaat (m) : 223429
Y-coördinaat (m) : 551497
Maaiveld (cm) : 1244

Diepte (cm)	Omschrijving Grondsoort	
0 - 25	zand	zwak siltig, 10yr3/1, bouwvoor
25 - 40	zand	zwak siltig, 10yr4/4, BC-horizont
40 - 125	zand	zwak siltig, 10yr5/6, C-horizont

